

Nepriznana mini republika

Ozek pas med Moldavijo in Ukrajino zaseda »država« Pridnestrje – Stalinistična arhitektura v vsem svojem sijaju v glavnem mestu Tiraspolu – Poročna slavlja, ki spominjajo na komemoracije ob dnevu zmage

Tekst in fotografije: **Iztok Bončina**

Med samoooklicane državne entitete, ki jih »svet« ne priznava, se uvršča (tudi) Pridnestrje, ozek pas ozemlja ob reki Dnester, ki se vriva med Moldavijo in Ukrajino. Po razpadu Sovjetske zveze so prebivalci, večinoma politično in gospodarsko navezani na Rusijo, razglasili samostojnost. Sledila je vojna z Moldavijo, ki jim ni želela priznati neodvisnosti. Ko je Rusija odcepljeni republiki priskočila na pomoč in začela obstreljevati moldavske oborožene sile, so se leta 1992 spopadi v nekaj mesecih precej razširili, v bojih je umrlo na stotine ljudi. Premirje, ki so ga podpisali 21. julija 1992, je še vedno v veljavi, Pridnestrje pa je po dogovoru postalo neodvisno. Nikakor pa ne priznано.

Celo njihova zaščitnica in podpornica Rusija jim ni potrdila državnosti. Moldavija se z odcepitvijo Pridnestrja do danes ni sprijaznila, vendar ne more kaj dosti storiti, kajti ruska vojska je po podpisu premirja ostala v državi in se celo preobrazila v »mirovne sile«. V zadnjem letu se nad Transnistrijo, kot to republiko tudi imenujejo, zaradi vojne v sosednji Ukrajini spet zbirajo temni oblaki.

Prečkanje meje po pridnestrovsko

Vsekakor je bila dežela videti, vsaj glede na dostopne informacije, dovolj zanimiva, da sem se med potepanjem po Moldaviji odločil za kratek obisk. Ker sem bil na poti s svojim avtomobilom, mi je to zagotavljalo določeno svobodo gibanja. Zato sem pustil odvečne stvari v hotelu v Kišinjevu, vzel le nekaj osebne prtljage in se zapeljal proti šestdeset kilometrov oddaljenemu Pridnestrju. Dogodivščine moje obiske te samoooklicane republike so se začele že

na izhodu iz Moldavije. Ker Moldavci samostojnosti Pridnestrja ne priznavajo, je tudi meja pravzaprav le nekakšna improvizirana ločnica med obema »državama«. Zato te na moldavski strani ne ustavijo. Popolnoma druga pesem pa nastopi, ko prispeš do zapornice, ki oznanja vstop v Pridnestrje. Mrki policist z rumenimi epoletami na ramenih in široko oficirsko kapo na glavi mi je brez besed pokazal odstavni pas, kjer sem moral parkirati. Čeprav sem imel svoje čase v naši nekdanji državi pogosto opravka s strogimi uradnimi osebami, mi je srce vseeno začelo pospešeno biti. Prehodi takšnih meja so namreč velikokrat polni neprijetnih presenečenj, birokratskih ovir in številnih nepotrebnih zapletov.

Tudi moj vstop v Pridnestrje ni bil izjema. Najprej so se pojavili jezikovni zapleti. Policist se je približal in mi pomignil, naj izstopim iz avta. Potem je v ruščini začel daljši samogovor, in ker je moje znanje tega jezika zelo površno, sem le tu in tam ujel kakšno besedo, na primer avto (mašina), dokumenti (dokumenti), ni mogoče (ne možno). Seveda je na moj *Do you speak English?* zmajal z glavo in še enkrat ponovil prejšnji recital.

Dal sem mu dokumente, potem pa se poskušal sporazumeti s koktejlo balkanskih besed, kjer sem zmešal slovenščino, srbohrvaščino, dodal malce našega idrijskega dialekta, vse pa obogatil še z univerzalno govornico telesa. Pa ni nič pomagalo, z obmejnimi organom nisva našla skupnega jezika. Očitno se je tudi on naveličal najinega pomenka, kajti pomignil je proti veliki sivi stavbi na obrobju parkirišča in me s strogim pogledom usmeril tja. Če bi zapisal, da me niso obšli precej nelagodni občutki, bi se zlagal. Pusto betonsko poslopje ni obetalo nič dobrega.

Poroka v Pridnestrju ni samo sklenitev zakonske zveze, temveč tudi izraz »državlanske dolžnosti«.

Ker je ruska vojska v vojni z Moldavijo pomagala Pridnestrju k zmagi, je tukaj še vedno čislana in spoštovana.

Vstopila sva v manjšo, preprosto pisarno, kjer mi je možakar pokazal stol, kamor naj se usedem. Iz predala je vzel nekaj listov papirja z natisnjenimi obrazci in skoraj prijazno dejal: »Napiši eto.« No, to sem vsaj razumel in se zagledal v rubrike, ki bi jih moral izpolniti. Ker sem odraščal v Jugoslaviji, mi cirilica ni delala težav in tekst sem zlahka prebral. Vendar kaj več od osebnih podatkov nisem dojel. Nekaj je bilo menda govora o avtomobilu, mojih namenih na potovanju in rečeh, ki jih želim »uvoziti« v njihovo mlado državo. Prekladal in obračal sem liste, vzdihoval, razmišljal in modroval, potem pa obupal in kot pohleven majhen kuža pogledal oficirja za sosednjo mizo: »Izvinite, ja ne znaju.« Pristopil je, preveril, kaj sem nakracal, potem pa čisto razumljivo dejal: »Ja pomogu tebe, no ...« –

ti bom pomagal, ampak ... Istočasno je naredil povsod po svetu zelo dobro poznano kretnjo, podrgnil je konici palca in kazalca. In če nevedni tujec morda tega ne bi razumel, je še dodal *dzengi, dzengi* – denar, denar.

Ker navsezadnje le imam nekaj popotniških izkušenj, sem bil pripravljen. Vso gotovino sem skrnil na varno mesto, v denarnici pa pustil le neveljavno bančno kartico ter bankovec za deset ameriških dolarjev. Na obraz sem si nadel najbolj obupan in tragičen izraz, ki sem ga v tistem trenutku lahko uprizoril, pokazal na bančno kartico in žalostno izjavil: »U menja jest eta karta.« In ko sem opazil njegov presenečni, nejevoljni pogled, še hitro dodal: »... in pa teh deset dolarjev. To je vse, kar imam.« Razočarano je zavil z očmi,

V večini nekdanjih sovjetskih republik so kipi in spomeniki iz socialističnega obdobja romali v muzeje ali na odpad, v Pridnestrju pa nekdanje ikone sovjetskega obdobja še množično oživljajo.

pogledoval mene in denarnico, nato pa skomignil z rameni in malo dušno zamrmral: »Davaj.«

Ko je prejel bankovec, ga je hitro spravil v žep ter pokazal zadnjo črtico na obrazcu, kjer naj se podpišem. S tem je bilo presenetljivo hitro konec vseh birokratskih zapletov. Z veseljem sem nakracal svoj priimek, vzal dokumente, ki mi jih je vrnil premeteni uradnik, odšel do avta, in ko so dvignili zapornico, počasi zapeljal proti glavnemu mestu. Odprl sem okno, zajel sveži zrak Pridnestrske republike in si res pošteno oddahnil.

Kako preprosto pospraviš seno

Dogodek na meji mi ni zmanjšal radovednosti in napetega pričakovanja, kaj vse bodo še prinesli prihodnji dnevi. Že po nekaj kilometrih vožnje proti glavnemu mestu Tiraspolu se mi je Pridnestrje predstavilo kot dokaj nenavadna, svojstvena in celo zabavna dežela. Na levi in desni strani ceste so se nizali dolgi, zeleni in rjavi pasovi obdelanih polj in zelenic. Na pokošnem travniku sem opazil manjši avto in poleg njega možakarja, ki je nedaleč stran grabil seno. Zaslutil sem obetavno priložnost za fotografski posnetek ali dva, zato sem ustavil in se s fotoaparatom v roki napotil proti njemu. Ko sem se približal, je prizor postal prav komičen.

Avto je bil prastari sovjetski moskvič, ki se mu je zaradi preproste oblike in izdelave nekoč posmehovala vsa zahodna Evropa. Imel je odprta vrata in domačin, prepoten od vročine in oblečen le v kratke hlače, je grabil, nakladal in tlačil seno na zadnji sedež vozila. Prav osuplo sem pogledal, kajti tako »izvirnega« načina za spravilo krme res ne vidiš prav pogosto. Kmet pa se ni dal motiti. Lepo me je pozdravil in se celo nasmehnil mojemu presenečenemu izrazu na licu. Povedal sem mu, da prihajam iz Slovenije, vendar je nerazumevajoče odkimal z glavo. Zato sem omenil našo nekdanjo državo in takoj se mu je razjasnil obraz: »Aha, ja znaju. Jugoslavija, Tito.«

Ko sem izrazil začudenje nad njegovim opravilom, je skomignil z

Seno je hočeš nočeš pač treba pospraviti, in če nimaš primernega kmetijskega stroja, zadostuje tudi osebni avto.

rameni, češ, seno je vendarle treba pospraviti. In če nimaš traktorja in voza, je pač dober tudi avtomobil. »Pa saj ni to noben problem,« je zatrdil vrli Pridnestrovčan: »Bo že žena počistila sedeže.« Še malce sva pokramljala, kolikor se je to z najinim neznanjem tujih jezikov dalo, potem pa sem se poslovil. Moj jekleni konjiček je sicer daleč od kakšnega vzora čistosti, vendar se mi je v tem trenutku zazdel prav neverjetno lep in snažen.

Poroke po pridnestrovsko

Po prihodu v Tiraspol sem poiskal primeren in proti pričakovanju relativno drag hotel, se namestil in šel na potep po mestnih ulicah. Prvi vtis je bil dokaj navdušujoč, kajti mesto se je izkazalo kot snažno, prostorno in urejeno. Prav simpatično se je bilo sprehajati po širokih avenijah in občudovati parke, zelenice, majhne lokale in kavarnice ter številne solidno založene prodajalne, med katerimi so prednjačile tiste s tehnično robo in gospodinjskimi aparati. Naslednji dan sem se sprehodil do glavnega mestnega trga, tam pa je bilo romantike konec.

Na trgu mi je najprej padel v oči velik konjeniški kip Aleksandra Suvorova, ruskega generala iz 18. stoletja, ki velja za ustanovitelja mesta in je dal trgu tudi ime. Vendar je to le eden od mogočnih spomenikov v središču mesta. Prav sredi mestnega trga je »parkiran« mogočni ruski tank T-34, le malce naprej se bohoti memorial herojev iz zadnje »osvobodilne« vojne, nekoliko dalje pa dela družbo tanku bleščeče rusko vojaško letalo Mig-19, vpeto na snežno bel podstavek. Pred vladno palačo se ponosno dviga kamnita postava Lenina, še en njegov dostojanstveni doprnsni kip pa lahko občudujemo pred stavbo, imenovano Hiša sovjeto.

Zanimivo je opazovati, kako se »družijo« religiozni simboli in simboli komunizma ter sovjetske oblasti.

Za razliko od podobnih stavb stalinistične arhitekture v republikah nekdanje ZSSR je Hiša sovjetov v Tiraspolu ohranila vse svoje razkošno okrasje in sovjetske simbole. Danes stavba še naprej opravlja svojo prvotno funkcijo in je dom mestnih oblasti – Sveta ljudskih poslancev in Državne uprave. Nedvomno je ena najbolj prepoznavnih in veličastnih zgradb v Tiraspolu, ki se ponaša z več kot dvesto pisarnami. Na sprehodu med temi vidnimi, lepo ohranjenimi in praktično še »delujočimi« simboli nekdanjega sovjetskega obdobja me je kar pogosto imelo, da bi preveril koledar – ali smo še v 21. stoletju ali pa sem morda med prečkanjem reke Dnester padel (vsaj) petdeset let v preteklost.

Brez ruske pomoči in njenega vpliva bi Pridnestrje kaj kmalu zaključilo svojo »osamosvojitveno« pot. Tudi politično, ekonomsko in kulturno jim Rusija stoji ob strani.

Spomenikov in drugih spominskih obeležij iz zmagovitih vojn ter znamenj večnega prijateljstva oziroma bratstva z Rusijo v mestu res ni manjkalo. Presenečenj pa kar ni bilo konec in kmalu se je časovni zmedil pridružil še občutek, da sem postal nekakšna Alica v čudežni deželi. Bila je namreč sobota, ko se tudi v Pridnestrju poročajo številni pari. Med iskanjem sence na trgu Suvorova sem opazil, da sta na osrednjo ploščad pogumno prikorakala mladoporočena v elegantnih poročnih oblekah, za njima pa družina veselih svatov. Tam se je potem začel zanimiv obred, prav v duhu Pridnestrske republike. Seveda sem takoj pripravil fotoaparata, da bi zabeležil slavnostni dogodek, ki pa ni bil kaj dosti podoben našim poročnim slavljem – bolj je spominjal na komemoracijo ob dnevu zmage. Poročni par se je najprej ponosno fotografiral pod ruskim tankom, potem pa sta sredi trga skupaj položila velik šopek rož na grob neznanega junaka.

Nato se je privlačna nevesta s svojim novopečenim soprogom sprehodila do bližnjega spominskega obeležja padlim vojakom v vojni z Moldavijo, kjer sta se jim prav zanosno poklonila. Ko sta tako počastila herojske dogodke svoje mini republike in opravila državljansko dolžnost, sta se vrnila k svatom in se skupaj z njimi še enkrat fotografirala pod tankom. Čeprav nisem poročni fotograf, bi si vseeno upal trditi, da tako domoljuben poročni proces v duhu militarizma in vojaške tradicije verjetno redko zaslediš še kje drugje.

Mi pa vseeno radovednost ni dala miru in želel sem ugotoviti, kaj si pravzaprav prebivalci Pridnestrja mislijo o svoji mali domovini in kaj menijo o živopisnem obujanju revolucionarnega sovjetskega obdobja, ki je drugje po svetu, vključno z Rusijo, že zdavnaj utonilo v pozabo. Sprehodil sem se do reke Dnester v upanju, da morda naletim na sogovornike.

Videti je, da se mladi ne ukvarjajo kaj dosti s politiko, raje se zabavajo ob reki Dnester, ki v vročih poletnih dneh ponuja prijetno ohladitev.

Ob reki Dnester

Dnester je dolg 1362 kilometrov in ima nekoliko večji pretok od naše Save. Njegovo strugo si delita Ukrajina in Moldavija, svojo pot pa konča v Črnem morju. V Tiraspolu doseže širino kakih sto metrov, v spodnjem toku pa se precej bolj razširi. V Ukrajini, pri Novodnistrovsku, so postavili električno centralo, nekaj novih pa še načrtujejo. Razvija se ribolov, vode Dnestra pa se uporabljajo tudi za namakanje številnih kmetijskih površin ob reki. Sramežljivo se pojavljajo tudi prve turistične lastovke. Tu pa tam požene manjše turistično naselje, odprejo priložnostni hotel, domačini pa bregove reke izkoriščajo za poležavanje, sončenje in lenarjenje v vročih ter soparnih poletnih dneh.

Tudi Tiraspol se ponaša z lepo urejeno, peščeno plažo. Ker je bil ravno vikend, se je na njej trlo mladih družinic, majhnih otrok, zaljubljenih parčkov, prijateljev, posameznih kopalcev, tudi kak turist je bil vmes. Usedel sem se na breg reke in užival ob pogledu na počasni tok zelenorjave lepote. Ravno kar sem naredil nekaj posnetkov, ko je pristopil mlad fant, ki ga je očitno pritegnil fotoaparata v moji roki. Nagovoril me je, in to celo v polomljeni angleščini: »Hello, a bi naredil morda tudi kakšno fotografijo naše družbe?« Pokazal je proti bližnji skupini treh ali štirih prijateljev in prijateljic. Z veseljem sem se strinjal, odšel do prijaznih mladostnikov in kmalu smo imeli na plaži pravo fotografsko revijo.

Fantje in dekleta so se nastavljali pred objektiv, navdušeno pozirali in se zraven na vso moč zabavali. Mladdenke so si popravljale pričeske in se postavljale v zapeljive poze. Gibčni mišičasti fantje so vzeli kratek zalet, stekli proti reki in naredili eleganten salto ali kakšno drugo zanimivo pirueto. Dva od njih sta celo prišla tretjega

in ga nato zalučala v zrak, kjer se je vrtel kot lesena vrtalka. Kakor sem razumel, so bili člani domačega gimnastičnega društva, na plažo pa so se prišli zabavat in družiti.

Ko smo sedli v mivko, so mi ponudili hladno pivo, stekel pa je tudi pogovor. Izkoristil sem priložnost za par vprašanj – predvsem me je zanimalo, kako živijo in ali so zadovoljni z bivanjem v njihovi nepriznani republiki. Zasmeljali so se in iskreno priznali, da jih politika in zgodovina prav nič ne zanimata. Bi pa z veseljem izkoristili vsako priložnost za odhod v Avstrijo, Nemčijo ali katerokoli drugo zahodno državo. Razmere za življenje v njihovi deželi niso najboljše, še posebej ne za mlado generacijo, so zatrjevali v en glas. Vendar ne obupujejo. ■

■ Za preživetje se je treba znajti in seveda pride prav vsak rubelj.

